

## Format de citation

Macková, Marie: Rezension über: Stanislav Holubec, Nešťastná revolucionářka. Myšlenkový svět a každodennost Luisy Landové-Štychové (1885–1969), Praha: NLN, 2021, in: Český časopis historický, 2022, 2, S. 478-482, <https://recensio-stag.lorax.sylab.com/r/24deca214fcb4291be953eeb0d17db96>

# český časopis historický

## copyright

Cet article peut être téléchargé et/ou imprimé à des fins privées.  
Toute autre reproduction ou représentation, intégrale ou substantielle de son contenu, doit faire l'objet d'une autorisation (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

údaji jeho jmenovce-spisovatele, což následně ovlivňuje její hodnocení Provazníkovy vztahu k Ústí nad Labem (s. 246–248). Podobných omylů by se dalo jmenovat ještě několik.

Přes tyto kritické výhrady se domnívám, že kniha Frauke Wetzel je přínosná pro poznání poválečného Ústí nad Labem i širšího regionu a jeho obyvatel. Vysvětluje příčiny řady problémů, které si tento kraj nese dodnes. Právě otázka identifikace obyvatel s městem a krajem zůstává i v dnešní době jedním z nejpálčivějších problémů této oblasti, na jehož řešení závisí do značné míry její budoucnost. I proto si myslím, že kniha by měla vzbudit zájem širší české veřejnosti zejména v severozápadních Čechách, ale nejen tam. Z tohoto důvodu bych uvítal její brzké vydání také v českém překladu.

*Tomáš Okurka*

Stanislav HOLUBEC

***Nešťastná revolucionářka. Myšlenkový svět a každodennost Luisy Landové–Štychové (1885–1969)***

Praha, Nakladatelství Lidové noviny – Historický ústav AV ČR 2021, 456 s., ISBN 978-80-7422-809-4 (NLN), ISBN 978-80-7286-379-2 (HÚ).

Stanislav Holubec na úvod své knihy o anarchistce, komunistce, etablované ikoně režimu i ženě v domácnosti Luisy Landové–Štychové shledává šest důvodů, proč se jí zabývat. Na prvním místě uvádí absenci většího množství moderních životopisů političek 20. století, ovšem jmenuje příklady především z první poloviny tohoto století a je třeba připustit, že v té době žen v politice nebylo právě nepřehledné množství. Zároveň je třeba zvažovat, že hlavní hrdinka tohoto díla žila ještě hluboko v jeho druhé polovině, a práci je tak možné považovat za jistý druh průkopnictví k modernímu výzkumu žen do politiky zainteresovaných v padesátých a šedesátých letech 20. století. Za druhý důvod pro výzkum považoval autor existenci korespondence, deníků a zápisků odhalující soukromý život, což je z poněkud jiného úhlu pohledu zopakováno i v důvodu šestém. Třetím důvodem je určeno „outsiderství“ provádějící podle autora sledovanou osobnost s výjimkou několika krátkých období po celý život. Za čtvrtý důvod pokládá Stanislav Holubec její obecně malou známost, čemuž by se možná dalo oponovat: záleží na úhlu pohledu. A pátým důvodem se stala již zmiňovaná délka veřejného působení probíhající v několika státních útvarech a politických režimech. Takto pojmenované důvody jsou nepochybně

dost silné k tomu, aby byl výzkum nejen započat, ale i doveden do finále v podobě vydané monografie.

Život Luisy Landové–Štychové, rozené Aloisie Vorlíčkové, je v práci pojat v principu chronologicky, rozdělený do období nejen podle fází života protagonistky, ale i s ohledem na periodizaci velkých dějin, což se v jejím případě nemuselo vždy úplně shodovat. Bližším pohledem je zřejmé, že docházelo v některých případech k lehkému zpoždování a Luisa – jak je s patřičným odůvodněním hlavní hrdinka striktně nazývána – uměla hájit ideály, které odpovídaly době právě minulé. Na začátku je vykreslena dívka z ekonomicky ne úplně slabé, ale také ne zcela šťastné rodiny, která vzdoruje okolnostem způsobem odpovídajícím době dozrívajícího mocnářství: věnuje se literatuře a dokonce má možnost studovat herectví. Teprve když se dosavadní materiální zabezpečení zlomí nepříznivým směrem, radikalizují a tříbí se její názory. Ovšem nikdy vlastně tak zásadně, aby opustila středostavovské principy jako měřítko blahobytu, formalismu i vzpoury, ať už vlastní či společnosti kolem.

Celým Luisiným životem se vine astronomie, kterou nikdy nevystudovala, ale vždy se angažovala v její propagaci a na spolkových platformách se čas od času dostávala do střetu s vědeckou obcí tohoto oboru. Za neutuchajícím a dlouhodobým zájmem nestála ani tak snaha po doplnění vzdělání v zajímavém oboru, ani zájem uplatnit se pracovně, či náklonnost k celoživotnímu partnerovi, úředníkovi pražského magistrátu Jaroslavu Štychovi, jako její důsledně pěstovaný a propagovaný odpor vůči náboženství (ve skutečnosti patrně víc antiklerikalismus než ateismus, i když se takovému výkladu bránila), který ji vedl k jednoduchému přesvědčení, že důkladný a obecně dostupný náhled do vesmíru musí každého přesvědčit o správnosti právě tohoto postoje. Zatímco tyto myšlenky jsou patrné až do poloviny 20. století, řada dalších Luisiných postojů z doby končící monarchie byla ovlivněna dobovou módou a víceméně jí samotnou opuštěna už v meziválečném Československu. Z těchto časů jsou popsány jak její zahraniční cesty, tak především sportovní aktivity. Ty jí patrně původně nebyly vlastní, ale získala k nim náklonnost, nebo je prostě považovala za užitečné, když jejich organizace čas od času přispívala k vylepšení rodinného rozpočtu. Z dnešního pohledu zajímavé bylo i vytvoření jedné z organizací levicových skautů, stojících mimo Svojsíkova Svazu skautů, již s manželem Jaroslavem věnovala nemálo času i sil.

Obě války, které prožila, jsou rekonstruovány především na základě ego-dokumentů a je patrný jednoduše viditelný rozdíl. Zatímco v době té první se zrodila profesionální politička s nezanedbatelným sklonem k anarchismu, během druhé je

zpětným pohledem zřejmě nejvýraznější snaha přežít, v žádném případě však ne za cenu kolaborace. Důvodem může být na jedné straně to, že nacisté opravdu nebyli c. a k. vládní radové starého Rakouska a dráždit je bylo nebezpečné, a na straně druhé to však možná byla i větší opatrnost zkušené ženy, která navíc v nelehké době přišla o manžela a dávala si pozor, co stojí za to poznamenat a jaký názor uchovat na papíře.

Politická kariéra Luisy Landové–Štychové je v knize zpracována rovněž primárně její vlastní optikou doplněnou komparací v čase (včetně zaznamenaných retuší názorů pocházejících především z padesátých let 20. století) a komentářem autora. Práce je dokonale vytvarována podle dochovaných ego-dokumentů, včetně odborných komentářů, ale možná by jí prospělo větší odpoutání se od tohoto pramene (byť v závěrečném soupisu je dlouhá řada nejrůznějších jiných informačních zdrojů). Pak by bylo třeba možné srovnávat i s jinými ženami v politice meziválečného Československa než s těmi, o kterých se zmiňuje sama Luisa, ale týká se to i stranických kolegyň, které zároveň s ní (nebo proti ní) překročily dělicí čáru změny politického systému na konci 40. let 20. století. Autor by možná dospěl k názoru, že jeho hrdinka nebyla *nešťastnou* revolucionářkou: možná nanejvýš *zklamanou*, ale ani to není zřejmě to správné pojmenování. Politické a obecně veřejné působení Luisy Landové–Štychové bylo různě intenzivní, ale poslanecký mandát v parlamentu získala pouze v Revolučním národním shromáždění roku 1918 jmenováním a následně v letech 1920 a 1925 do sněmovny volbou na dvě funkční období. Do komunální politiky Prahy, kde většinu svého života bydlela, se jí podařilo proniknout až v padesátých letech 20. století, kdy se stala členkou pléna národního výboru hlavního města. Pro aktivní veřejné působení jí zůstávaly k dispozici především stranické orgány (různé, podle doby a okolností), v nichž nebyla bez vlivu. Dále pak nejrůznější spolkové platformy až do počátku 50. let 20. století, než došlo k jejich likvidaci v podobě založené v 60. letech 19. století. Což byla přesně ta forma, v níž se Luisa Landová–Štychová realizovala a uměla ji využívat pro šíření svých myšlenek a nápadů. Obecně šlo v tomto směru o poněkud nevyrovnanou dráhu kolísající od čelných, byť nikdy ne špičkových, pozic po úplné ústraní, ale byly to téměř pokaždé její vlastní postoje, které propagovala. Že se ne vždy v této podobě potkaly s dobou a příslušnými stranickými hesly, je jiná otázka.

Anarchistka, socialistka a komunistka zastávající velmi často deklarativně hraniční radikální názory se vlastně nikdy nezbavila svých středostavovských východisek a jimi daných norem. Byla dobrá v negativním vymezování se (což platilo i o zdánlivě kladně postaveném feministickém programu), ale viditelně hůř se jí

vedlo při propagování pozitivních myšlenek: věděla, co je špatně, ale ne úplně srozumitelně uměla definovat, jak by to mělo být dobře. Ačkoliv se o ní současníci vyjadřovali jako o charismatické bytosti, populárnější byla nesporně Františka Plamínková, dáma schopná určovat módní trendy a zároveň se přezíravě vyjadřovat nejen o svých politických odpůrcích. Politické programy Landové–Štychové nebyly nezajímavé, ale prohrávaly například s pregnantně formulovanými vizemi Fráni Zemínové. Ostentativní pohrdání vlastní vizáží, které s oblibou kritizovali mimo jiné novináři agrárníckého *Venkova*, nemělo šanci v porovnání právě s agrárníckou poslankyní a senátorkou Annou Chlebounovou, ačkoliv ta ve svém šátku uvázaném pod bradou a vysokých šněrovacích botkách prakticky vždy vzdálených dobové módě, se zdála být v tomto směru její soupeřnicí. Jenže rozdíl – ostatně zaznamenaný velmi citlivě voliči – byl právě v pozitivním vymezení Chlebounové. Ta sice – jako matka šesti dětí – nepodporovala potratový zákon, ale ztotožňovala se se svými voličkami: oblékala se jako ony, znala jejich problémy, protože je na vlastní kůži žila. Kdežto Landová–Štychová svými černými šaty bez ozdob protestovala proti středostavovskému vkusu, potažmo morálce, které také nejenom sama důvěrně znala, ale rovněž v nich přes veškerou revoltu byla vlastně celý život pevně ukotvená. Patrně i proto v jejím politickém programu nebyla zásadní sociální témata, která by se dala očekávat od výrazně levicově orientované političky. I v myšlence koldomů, která je v knize celkem podrobně rozvedena, vytvářela „osvobození ženy“ na principu existence obslužného personálu, který by naopak byl velmi „neosvobozený“. Tím vším prohrávala, podle interpretace Stanislava Holubce, aniž by přesně věděla proč. Přitom patřila, jako všechny její uváděné soupeřnice, ke generaci žen, která musela být striktně cílevědomá a pracovitá, jinak by nepřekročila dobou a společenským vnímáním dané mantinely.

V padesátých letech 20. století se Luisa Landová–Štychová, přes úpornou snahu o přiřazení k aktuálním názorovým proudům vládnoucího hnutí, stala reliktem minulosti. Byla vhodná jako figura bojovnice, kterou je nejlépe uzavřít do prosklené vitríny, aby sloužila jako vzor a příklad, ale zároveň už se nemohla příliš míchat do současného dění. Pokud se přidala únava z věku a nemoci, nebylo těžké nechat se ovládnout zatrpklostí a pocitem nevděku a zmaru. Autor knihy považuje za výmluvnou fotografii Luisiny vnučky ve výsadkářské kombinéze a vojenských botách z doby celostátní spartakiády v roce 1955, ale o Luisině životě v obrazové zkratce asi podstatně víc vypovídá jiná fotografie z přibližně stejné doby, publikovaná jen o čtyři stránky dál. V časech, kdy slavnostní oblečení sestávalo mnohdy z rádiovky nebo pionýrského šátku jako rozhodujících atributů, se anarchistka, socia-

listka a komunistka Luisa Landová–Štychová nechala zvěčnit v klobouku, s kožešinou přes ramena a se státními vyznamenáními na klopě. Přes veškeré protesty a radikální názory nikdy ve své podstatě nepřestala být ženou, která má služku v domácnosti a nevzdá se jí ani vlivem dluhů, ani v důsledku změny politického zřízení.

Marie Macková

Marcela RUSINKO – Vít VLNAS (eds.)

***Sobě ke cti, umění ke slávě. Čtyři století uměleckého sběratelství v českých zemích***

Brno – Plzeň, Books & Pipes – Západočeská galerie v Plzni 2019, 369 s.,  
ISBN 978-80-7485-197-1 (BP), ISBN 978-80-88027-35-5 (ZpčG).

Vizuálně důstojná publikace, doprovázející stejnojmenný výstavní projekt realizovaný na přelomu let 2019 a 2020, zrcadlí obnovený (umělecko)historický zájem o fenomén sběratelství. Tento zájem a publikační aktivita se podstatným způsobem pojí s osobností Lubomíra Slavička.<sup>1</sup> Právě jeho nedávnému životnímu jubileu jsou výstava a její doprovodná publikace připsány. Výstavní projekt „přichází s ambicí vizuálního a interkulturního dialogu soukromých kolekcí novověku i moderní éry, starého i moderního umění“ (s. 10). Jde tu o připomenutí stěžejního významu soukromého uměleckého sběratelství v naší kulturní historii, které se nezastavuje před historickými zemskými hranicemi, ani na předporozumění v podobě hierarchizace „center“ a „periferií“.

Ambiciózní projekt se neuskutečnil v Praze, ale v Plzni, v Masných krámech, novogoticky přestavěném středověkém objektu, proměněném na výstavní prostor. Prvoplánový kontrast praktického a účelového, historicky vlastně „konzumního“ místa a jeho duchovně povznášející náplně leckdy přesně odráží mnohovrstevnatou povahu a motivaci sběratelství u pragmaticky smýšlejících lokálních elit. Patří

1 Klíčová je v tomto ohledu Slavičkova publikace „*Sobě, umění, přátelům*“: *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939*, Brno 2007. Pro další období zpracovala toto téma pod vedením Lubomíra Slavička editorka recenzované publikace Marcela Rusinko (Chmelařová) v disertaci *Cesty soukromého sběratelství moderního umění v českých zemích v letech 1948–1965* (Seminář dějin umění, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2016). Práce vyšla tiskem jako: *Snad nesbíráte obrazy? Cesty soukromého sběratelství moderního umění v českých zemích v letech 1948–1965*, Brno 2018. Z bohatých aktivit druhého editora publikace, Víta Vlnase, připomeňme alespoň výstavu a katalog *Obrazárna v Čechách 1796–1918* [katalog výstavy, uspořádané Národní galerií v Praze u příležitosti dvoustého výročí založení Obrazárny Společnosti vlasteneckých přátel umění v Čechách], Praha 1996.